

„Zezowate szczęście” reż. Andrzej Munk

Opracowanie Piotr Pomostowski

I. PODSTAWOWE TECHNIKI NAUCZANIA

STOPKLATKA	
Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
<p>Pokaż uczniom kadr, w którym widzimy grupę harcerzy wraz z drużynowym, który stoi frontem do swoich podopiecznych (ok. 5:47).</p> <p>Pokaż uczniom stopklatkę, gdzie widzimy głównego bohatera oraz pokojówkę (ok. 11:43)</p>	<ul style="list-style-type: none">• Jak ustawiona jest kamera? <p>PODPOWIEDŹ: Zwróć uwagę, że świat przedstawiony w filmie oglądamy oczami głównego bohatera, z jego perspektywy.</p> <ul style="list-style-type: none">• Gdzie może znajdować się osoba patrząca na scenę rozgrywającą się na dziedzińcu?• Pod jakim kątem ustawiona jest kamera i jaką funkcję pełni takie ujęcie?• Dlaczego Twoim zdaniem reżyser wprowadza do filmu motyw musztry i dyscypliny? <p>PODPOWIEDŹ: Film opowiada o jednostce i społeczeństwie, w którym jednostka nie może się odnaleźć, mimo usilnych, często rozpaczliwych prób. Warto zastanowić się nad symboliką tego motywu</p> <p>Jak wygląda wnętrze, w którym rozgrywa się scena?</p> <ul style="list-style-type: none">• W jaki sposób elementy scenografii, postać pokojówki (kostium) oraz rekwizyty informują nas o statusie społecznym właścicieli tego domu?
DŹWIĘK I OBRAZ	
Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
<p>Pokaż uczniom sekwencję wspomnień głównego bohatera z dzieciństwa (ok. 2:50)</p>	<ul style="list-style-type: none">• Na czym polega komizm tego fragmentu?• Dlaczego tempo jest szybsze niż w scenie poprzedzającej ten fragment?• Dlaczego dialogi zostały zastąpione efektami akustycznymi? Jakie funkcje mogą pełnić te zabiegi? <p>PODPOWIEDŹ: Czas akcji tego fragmentu (dzieciństwo Jana Piszczyka) przypada na przełom XIX i XX wieku, czyli na czasy, kiedy kino było nieme. Przyspieszone tempo, charakterystyczne dla filmów z tego.</p>

Pokaż uczniom scenę, w której Piszczyk pracuje w fabryce broni (ok. 49:18)	<ul style="list-style-type: none">• Czy dostrzegasz analogię pomiędzy tą sceną, a sekwencją przedstawiającą dzieciństwo Piszczyka?• Co łączy te dwa fragmenty, a co je różni?• Jak opisałbyś muzykę towarzyszącą tej scenie? <p>PODPOWIEDŹ: Tutaj znowu można dopatrzeć się nawiązań do kina niemego. Co więcej, w tym właśnie okresie bardzo popularna była tzw. komedia slapstickowa, gdzie komizm budowany był w oparciu o proste gagi. Aktorzy slapstickowi przypominali nieco klaunów z cyrku. Zwróć uwagę na mowę ciała oraz nieporadne ruchy, jakie w tym fragmencie wykonuje główny bohater. Zwróć też uwagę, że zbyt przesadne zsynchronizowanie muzyki z ruchami postaci (tzw. mickeymousing) wzmacnia taki rodzaj komizmu.</p>
--	--

CZOŁÓWKA I TYŁÓWKA

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Pokaż uczniom czołówkę filmu. Zaznacz, aby zwrócili uwagę nie tylko na to, co widać, ale także na to, co słysać.	<ul style="list-style-type: none">• Jak opisałbyś warstwę wizualną czołówki? <p>PODPOWIEDŹ: Zwróć uwagę na ruch, odcienie, zmieniające się kształty oraz ogólny komiczny charakter tego, co widać.</p> <ul style="list-style-type: none">• Czy w czołówce pojawiają się elementy charakterystyczne dla filmu animowanego? Jeśli tak, to jak byś je nazwał? Jaką pełnią funkcję? <p>PODPOWIEDŹ: Wśród podstawowych technik animacji wyróżnia się m.in. animację rysunkową i wycinankową.</p> <ul style="list-style-type: none">• Jak określiłbyś muzykę rozbrzmiewającą w czołówce? Jak nazwałbyś ten gatunek/styl muzyczny? <p>PODPOWIEDŹ: Kompozytor Jan Krenz stworzył muzykę dość trudną w odbiorze. Czasami odnosi się wrażenie, że muzyka ta nie jest skomponowana zgodnie z zasadami.</p>

UJĘCIE

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Pokaż uczniom ujęcie, w którym Piszczyk, podczas niemieckiego oblężenia koszarów, ma na sobie polski mundur chorążego (41:40)	<ul style="list-style-type: none">• Dlaczego, twoim zdaniem kamera filmuje Piszczyka, wykonując ruch z dołu do góry?• Jak ów ruch kamery koresponduje w wyrazem twarzy bohatera?

<p>Pokaż uczniom ujęcie, w którym Piszczyk opowiada żołnierzom w obozie wymyśloną przez siebie historię bitwy, w której rzekomo brał udział (43:50)</p>	<ul style="list-style-type: none">• Jakie ruchy wykonuje Piszczyk? Co symbolizują?• Jak opisałbyś muzykę towarzyszącą temu krótkiemu ujęciu?• W jakim planie rozpoczyna się to ujęcie, a w jakim kończy?• Jak opisałbyś ruch kamery w tym ujęciu?• Dlaczego na ścieżce dźwiękowej słyszymy zarówno słowa głównego bohatera, jak i jego myśli? Czemu służy taki zabieg? Jak opisałbyś narrację w tym ujęciu?
TRANSFORMACJE RODZAJOWE	
<p style="text-align: center;">Wskazówki dla nauczyciela</p> <p>Po obejrzeniu z uczniami całego filmu zastanówcie się, jak można opowiedzieć alternatywną historię Jana Piszczyka?</p>	<p style="text-align: center;">Pytania do uczniów</p> <ul style="list-style-type: none">• Jak mógłby zachować się Piszczyk, gdyby urodził się w latach 80 XX wieku?• Zastanówcie się, jakie ważne wydarzenia dzieją się współcześnie i jak różni ludzie na nie reagują?• Co to znaczy być oportunistą?

II. KLUCZOWE PYTANIA

PRACA KAMERY

- Czy mógłbyś wskazać te fragmenty filmu, w których dominują długie ujęcia? Dlaczego akurat w tych, a nie innych scenach takie ujęcia zastosowano?

PODPOWIEDŹ: Ujęcie to moment od włączenia do wyłączenia kamery – fragment, w którym nie ma cięć montażowych.

- W których scenach dominują bliskie, a w których dalekie plany filmowe i dlaczego?

PODPOWIEDŹ: W tym wypadku, plan filmowy, to odległość kamery od obiektu, który ma ona pokazać. Bliskie plany stosujemy wówczas, gdy chcemy pokazać np. emocje na twarzy aktora, a dalekie, kiedy interesuje nas nie jedna postać, ale grupa postaci oraz ruch w kadrze.

Dlaczego twoim zdaniem w scenach manifestacji na ulicach, kamera ustawiona jest wyżej niż w innych scenach?

PODPOWIEDŹ: Aby dobrze i w miarę wiernie przedstawić tłum ludzi, najlepiej pokazać go z góry, nie z boku.

POSTACI

- Czy główny bohater filmu „Zezowate szczęście” jest twoim zdaniem postacią pozytywną, czy negatywną?
- Jak opisałbyś i porównał dwie bohaterki, do których główny bohater ma słabość – Jolę i Basię?
- Czy Piszczyk ma kolegów/przyjaciół? Jeśli tak, to jakie postacie byś do nich zaliczył i dlaczego akurat te?

NARRACJA

- Czy w filmie mamy do czynienia z narracją pierwszo, czy trzecioosobową?
- Kto jest narratorem filmu?
- czym świadczy głos z off-u w kontekście narracji, powracający w różnych fragmentach filmu? W jakim celu twórcy wprowadzają taki zabieg?
- Jak długi jest czas historii opowiedzianej przez Piszczyka? Czy należy go mierzyć w dniach, czy raczej w latach?

MIEJSCE AKCJI

- Czy możesz wymienić nazwy miejscowości, w których dzieje się akcja filmu?
- W jakich miejscach rozgrywają się sceny, których czas akcji przypada na okres wojny?
- Jak wygląda świat przedstawiony w filmie w okresie przedwojennym, a jak w powojennym? Jakie dostrzegasz różnice i podobieństwa?

UJĘCIA

- Czy mógłbyś podać przykład sceny nakręconej w jednym ujęciu?

PODPOWIEDŹ: Zwróć uwagę na scenę, w której Piszczyk, po długim czasie, ponownie spotyka Jolę.

- Podaj przykłady ujęć, w których kamera jest w ruchu oraz tych, gdzie kamera jest statyczna.

MUZYKA I DŹWIĘK

- Czy muzyka w filmie „Zezowate szczęście” słyszalna jest tylko dla widzów, czy są w filmie sceny, gdzie muzykę słyszą też bohaterowie? Jeśli tak, to których scen to dotyczy?
- Jak opisałbyś muzykę, która pojawia się w scenach, w których widzimy dom Joli? (11:20–11:40)
- W jakich scenach muzyka zastępuje głos ludzki? Jak sądzisz, dlaczego zastosowano taki zabieg?

MOTYWY

- Jak wyjaśniłbyś tytuł filmu? Jak funkcjonują w filmie motywy szczęścia i pecha?
- Jak potraktowany i zaprezentowany został w filmie motyw wojny?

Filmoteka Szkolna

- Czy w filmie mamy do czynienia z motywem nieszczęśliwej miłości? Jeśli tak, to jakie wątki z tym motywem korespondują?
- Czy w filmie mamy do czynienia z motywem bohaterstwa? A jeśli tak, to jak ten temat został potraktowany przez twórców?

KOMPOZYCJA (MISE-EN-SCENE)

- Czy potrafisz wskazać w filmie sceny oparte głównie na ruchu wewnątrzkadrowym?

PODPowiedź: Ruch wewnątrzkadrowy to ruch postaci (względnie innych obiektów) w kadrze, a nie ruch kamery.

- Jak określiłbyś funkcje scenografii, rekwizytów i kostiumów w scenach „obozowych” filmu? Jaki jest ich wpływ na kompozycję kadrów?
- Jak na przestrzeni całego filmu zmienia się wygląd zewnętrzny i zachowanie Piszczyka?

III. POMYSŁY NA ĆWICZENIA

PISANIE I CZYTANIE

- Po seansie filmu „Zezowate szczęście”, zaproponuj uczniom napisanie rozprawki, w której spróbują odpowiedzieć na pytanie: „Czy w życiu należy kierować się zasadami, czy lepiej wykorzystywać sprzyjające okoliczności kosztem zasad”.
- Po seansie „Zezowatego szczęścia” obejrzyj film „Pianista” Romana Polańskiego. Zastanów się, jaki wpływ miały wydarzenia historyczne na życie Piszczyka, a jaki na życie Szpilmana. Pomocny może okazać się tekst „Piszczyk to ty” Marka Beylina. W kontekście obu filmów zastanów się przede wszystkim, cytując autora tekstu, nad zdaniem: „[...] można na ten czas spojrzeć nie jak na nadzwyczajny moment historyczny, lecz jak na fragment ciągłych zmagania ludzi z niezależnymi od nich siłami.”
- Po seansie filmu „Zezowate szczęście” obejrzyjcie z uczniami film „Obywatel Piszczyk” (1989, reż. Andrzej Kotkowski), a następnie poproś uczniów o napisanie wypracowania na temat: „Dwa oblicza Jana Piszczyka. Które jest mi bliższe?”

SŁUCHANIE I MÓWIENIE

- Wysłuchajcie wraz z uczniami piosenkę Sławy Przybylskiej „Kriegsgefangenenpost” wykorzystaną w filmie „Zezowate szczęście”. O czym opowiada ta piosenka? Jaki nastrój w niej dominuje? Jak koresponduje z treścią filmu?
- Poproś uczniów, aby podobnie jak Piszczyk, opowiedzieli fragment swojego życia, który uważają za najciekawszy.

ĆWICZENIA PRAKTYCZNE

- W filmie pojawia się temat korepetycji. Zaproponuj uczniom, aby podzieli się na dwuosobowe zespoły. Każdy zespół to uczeń i jego korepetytor. Zaproponuj, by lepsi uczniowie z danego przedmiotu spróbowali podnieść wiedzę i umiejętności tych słabszych. Na czym polega specyfika i trudność bycia korepetytorem? Co to jest nauczanie indywidualne i jak wygląda ono w praktyce? Niech „nauczyciele” oraz „uczniowie” podzielą się ze sobą oraz z resztą klasy swoimi spostrzeżeniami.

ZADANIA AKTYWIZUJĄCE

- Przeprowadź z uczniami debatę pt. „Jan Piszczyk – człowiek bez zasad, konformista i oportunistą, czy ofiara systemu i nieszczęśliwych splotów okoliczności”. Podziel uczniów na dwie grupy. Niech jedna z grup będzie oskarżycielami Piszczyka, a druga jego obrońcami.
- Poproś uczniów, aby za pomocą aparatów fotograficznych w telefonach komórkowych, wykonali serię zdjęć pt. „Nieznany kadr z filmu Zezowate szczęście” wykorzystując znane im przestrzenie, w których mogłaby się dziać akcja omawianego filmu.

KSZTAŁCENIE WIELOKIERUNKOWE

- Wykorzystując aplikację „Quizziz” zaproponuj uczniom test z wiedzy o historii Polski. Niech zakres materiału obejmuje czasy, w których rozgrywa się akcja filmu „Zezowate szczęście”. Możesz zaprezentować fragmenty filmu, które odwołują się do tych wydarzeń i zapytać uczniów, o jakie wydarzenia chodzi. Przykładowe pytania: Jakie nadchodzące wydarzenie ma na myśli major (ojciec Joli) mówiąc: „Niedługo wszyscy pójdziemy na... do wojska” (31:10–33:50). Z jakim wydarzeniem wiąże się scena manifestacji pod hasłem „Wodzu, prowadź na Kowno!” (23:00–23:30)

PODPOWIEDŹ: Warto zapoznać się bliżej z tematem „Polskiego ultimatum wobec Litwy” (17 marca, 1938).

Wykorzystano format analiz filmoznawczych przygotowany na podstawie opracowań British Film Institute.

Organizatorzy:

